

a Novému kultu a máš zaručenu, ne-li jich společenství, alespoň neutralitu — v nejistých dnešních dobách, jak říká kronikář, každým způsobem věc dobrá a cenná!

Věřu, vtipně a docela po obchodnicku myšleno! Jen jeden háček je ve věci: *Proč jste neřekl hned před dvěma lety, když se tehdejší boj-bojoval, že souhlasíte s pp. Karáskem a Neumannem? Tenkrát by to bývalo mělo smysl — a byl byste býval dostal také hned svůj díl. Ale dnes, po dvou letech a když jste byl prve ode mne bit, křičel: ano, ten Šalda je lump, Karásek měl tenkrát před dvěma roky pravdu — milý pane, jaký vrchol tragikomiky! Jaký úpadek rozumu a vkusu! Jaká malodušnost zoufalce a poraženého!*

I Vy jste měl polemiky — s Časem ku př. v posledních letech — a také Vám neřekli tam příjemnosti a poklony. A dovolával jsem se proti Vám Času? Odkazoval jsem na něj čtenáře Volných směrů? Útočil jsem na Vás cizí zbrani?

Odpovězte si a zamyslete se nad tím, co jste provedli!

V Praze 6. IV. 1902

Rodinova výstava v Praze

V době, kdy do uměleckého svátku a hodu, kterým měla po našem názoru být a měla i zůstat Rodinova výstava, byl nám nasypán pelyněk malicherných a jalových novinářských tahanic a štvanic běžného kalibru, jež tak smutně charakterisují neschopnost naší veřejnosti píti i jen jednu chvíli plnou hrudi klidně a slavně olympický vzduch vysokého umění, neznečištěný politickým smetím a prachem, bude dobře přehlédnouti *uměleckou práci*, vykonanou členy spolku „Manesa“ při zřizování Rodinovy výstavy, podati její stručnou historii a vyrvatí tak z novinářského kalu a vrátiti umění, což jeho jest.

Na půdě, již na úpatí svahu petřínského v Kinského zahradě poskytly městské rady pražská a smíchovská, improvisoval v krátké době necelých čtyř týdnů architekt Jan Kotěra výstavní budovu. Jako tvrz pýchy a snu zvedá se její světlý dům nad hradbou, vroubenou alejí vavřínových stromků. Po schodech dostoupíte vchodu, nad nímž jest vržena luneta K. Špillarova. K střední místnosti, osmístěnu, v němž vládne harmonická skupina „Polibku“, přiléhá jednak menší čtvercovitý prostor, na jehož zděch je rozvěšeno celé kreslířské dílo Rodinovo, pokud bylo zasláno na pražskou výstavu, jednak druhý podlouhlý obdélník, o stupeň snížený, který soustřeďuje v zahradním interiéru většinu a vlastní jádro sochařského díla mistrova — úhrnem jest vystaveno 187 prací, soch i kreseb.

Zatím co se horečně pracovalo na stavbě výstavní budovy a na instalaci děl, posněžil již plakát Županského, který vztýčil skalnatou siluetu obra Balzaca na pozadí šedého oblaku a temně fialové oblohy, svým cudným, delikátním barevným

tónem zdi Prahy i jiných středoevropských měst, docházejí všade významné a čestné pozornosti uměleckých myslí.

Katalog výstavní přinesl kromě seznamu, vypočítávajícího vystavené práce Rodinovy a 20 jich reprodukcí, články F. X. Šaldy „Geniova mateřština“ a Stanislava Suchardy „Sochař Rodin“ a život mistrův.

Umělecký iniciativní význam Rodinovy výstavy v podání „Manesově“, který byl tak uboze zvráceně a nejasně chápán většinou naší referující kritiky, záleží ve snaze, vyzdvihnouti moderní plastiku, posud odstrkovanou a zanedbávanou v obvyklých salonech, v rámci náladového umění interiérového a všemi jeho náladovými činiteli.

Úkol ten byl v arrangementu „Manesově“ řešen a rozřešen právě jemným a hlubokým pochopením všech charakteristických znaků a vlastností díla Rodinova: ano, v podání „Manesově“ přišly právě tyto veliké a ryze původní rysy jeho umění k platnosti stejně slavné jako intimní, k platnosti plnější, hlubší a bezprostřednější než na veliké výstavě děl mistrových, v Paříži samé na Pont d'Alma před dvěma roky pořádané.

Podsvětlné tichým a dřimotným dojmem působí šedě bledé, stlumené světlo, které plní sál. Bledě zelená tráva, temnější vavřínové stromky a šedý tón zdi tvoří půdu, z níž roste, týčí se, vře a kypí bílá masa Rodinových soch. V tomto cudném, delikátním prostředí mluví teprve tón ryzí velikosti, která jest jim vlastní a jež se tu z nich vybavuje cele a nerušeně.

Zde lze teprve jasně cítit, jakými mohutnými a slavnými akordy linie a světla jsou práce Rodinovy. Všecka jeho díla jsou vylučena ve velikou, jasnou, dominující siluetu, která podává jich život, zhuštěný v největší stupňované esenci, a padá do dálky mocně jako ryzí, hrudní tón zvonu. Zde teprve stává se každému patrným, jakým objevitelem a jakým rozvojem jest Rodin v říši plastiky. Úzkou klaviaturu citů a gest, na nichž hráli jeho předchůdci, rozšířil o nové oktávy, o nové širé polohy emoční i výrazové. Vyslovuje se zálibou život ve varu vášně, horečky, opojení a hrůzy, afekty, které akademičtí sochaři i estetičtí theoretikové vyhrazovali *malbě*, stavíce úzkostně přehradu mezi ní a plastiku, přehradu, jichž neporušitelnost žárlivě střežili. Tyto malodušné meze a hranice, vzlyčené lenivými mozky, pobořil Rodin důkladně: našel ryzí, plně zvučící plastický výraz i pro složité a rafinované stavy moderní duše, právě jako našel nový, nekonvenčně děsivý výraz i pro ty elementární a základní afekty, které měly v sochařství již svoji hotovou tradici i svoji hotovou frazeologii.

Výsledek je *život zmnožený a stupňovaný*, život tak intensivní, na jaký, zdálo se, sochařství nestačí a který, soudili theoretikové umění, vylučuje již samou svojí přirozeností, obmezeností svých prostředků. — I o Rodinovi platí slovo Faustovo: im Anfang war *die Tat*. Jeho umělecký čin usvědčil ze lži theoretisující spekulaci — čin, kterým se provádí v umění všecken pokrok přes theoretisující abstraktní mozek.

Světla, jež plastické posud přenechávali výlučně malířům, využívá Rodin ke svým účelům, v sochařství tak novým a neobvyklým. Jím dociluje právě té mohutné sugestivní celosti, té neroztráštěné plnosti dojmu, toho náladového ovzduší, toho kouzelného oparu, který leží jako oblak kolem jeho soch, zastírá všechno malicherné, náhodné a mrtvé a dává mluvití jen estoci života a pohybu.

Zásluha pražské výstavy Rodinovy v úpravě a podání „Manesově“ jest právě v tom, že dovedla vycílit a vysoko vyzvednouti vlastní umělecký čin Rodinův, akcentovati jej a osvětliti jej tak živě a vzrušeně, jak se posud jinde nestalo. —

Mistr sám navštívil Prahu dne 28. května a setrval tu do 31. téhož měsíce, kdy odjel na Moravu a odtud později do Vídně, jsa předmětem nadšených veřejných poct, které kdyby byly platily poctivě a výlučně jen geniálnímu umělci, mohly znamenati opravdový svátek a počátek skutečné kulturní éry v naší zemi: umění bylo by zasedlo na stolec, který mu náleží a na němž posud roztahuje se jalová frázovitost a hlučící prostřednost.

Žel, že různé vedlejší a pokoutní, ani ne politické, ale jen novinářské a kramářské motivy a *arrière-pensées* převážily a přehlušily vlastní uměleckou a kulturní myšlenku, která dostala se ke slovu jen prostředně a nedokonale.

Epilog mrštíkoviády

V 22. čísle „Slova“ vynáší p. Mrštík již poslední trumfy. A jsou také podle toho. Silácké i divácké. Myslím totiž, že jen v Divácích končí se spor s nepohodným odpůrcem mrštíkovskou neotesaností: „a tož — bác dveřmi“. A myslím, že také jen v Divácích častuje se odpůrce, na něhož jsi se nemohl dostat důvody, logikou a důvtipem, květomlouvou, jakou si odlehčuje p. Mrštík: jsem mu fikslář, august z cirku, páchnoucí hmyz, štěnice a podobných líbezností víc. Mit Grazie in infinitum, jak psával Goethe.

To všecko jsou patrně v Divácích silné trumfy — ale v literatuře?! Ubohý Viléme, tmí se, tmí, a leccos, co se neodvážilo na denní světlo, vylézá nyní ze šterbín — vaší veliké duše. Tomu se říká Götzendämmerung.

A k tomu ty dojemné námluvy pod okny Moderní revue! Také podívaná pro bohy a lidi, kteří četli Mrštíkův článek o Zeyerovi a vědí, jak tam točil s celou mladou a nejmladší generací! Stačily moje dva tahy, a p. Mrštík, který ztratil svou zbraň, musí nadbíhat p. Karáskovi a vypůjčovat si lži z jeho polemiky.

Neboť jest lež, že jsem se dovolával soucitu pro svoji nemoc v polemice s p. Karáskem. Prohlásil jsem jen tehdy, když si p. Karásek vymyslel pomluvu, že jsem byl odměněn v nakladatelství Ottově řádem a vysokým postavením, že bych ho žaloval, kdybych byl zdrav.

Hrozil jsem tedy, poctivý Viléme, a ne naříkal.

Ovšem o lež víc nebo míň, na tom p. Mrštíkovi zrovna nesejde. Vyvrátíš mu jednu, a on obratem ruky je tu s druhou.

Což by bylo všecko, co nám p. Mrštík pověděl.

Debatovat s ním o stylu a o významu mojí kampaně? Bůh mne od toho chraň! Jen jednou jsem se spálil. Myslí-li si tedy p. Mrštík, že píše stejně jako Shakespeare, bon, myslí si to, nechávám ho klidně při tom. Předpokládá to takovou dětinskou prostoduchost, že je člověk hned odzbrojen. A psát dokonce smí se takové božské

naivnosti již jen v té neumělecké Boiotii, kterou jsou dnešní Čechy. Těm několika attickým duchům, kteří tu náhodou žijí, jsem dlužen snad slovo vysvětlení, proč jsem promluvil právě ve „Volných směrech“ a proč právě tu jsem demonstroval, co je styl a co jím není.

Všude jinde cítí se živě, co se skoro necítí posud u nás: že i spisovatelství je *umění tvarové a výtvorné* jako třeba sochařství nebo malířství. Všude jinde cítí se i do posledního nervu, že umělecké kultuře nemůže rozumět a nemá právo o ní mluvit, kdo nerozumí svému *odbornému umění*. Psát o umění a kultuře, horovat o umění — neumělecky, formou nevkusnou, beznervnou a pustou — znamená mást a temnit umění, a ne šířit a propagovat je.

Šlo o to, ukázat, jak p. Mrštík, který píše samozvaněcké, suffisantní epištoly o všech kulturních a uměleckých otázkách, jež v nich rozkrajuje tupým kuchyňským nožem, jak tento člověk, který si hraje na kulturního apoštola, rozumí umění — *keré jest mu a má býti nejbližší a jež musí a má znát nejlépe a nejdůkladněji: spisovatelství, umění liternímu*. Šlo o to, protestovat proti jeho jalovým, harašivým a prázdným kapucinádám a bramarbasiádám (které jsou směšny, jak vím, i lidem z jeho nejužšího kruhu) a ukázat, že každý, kdo to myslí s kulturou a uměním doopravdy, musí začít s ní *u sebe a v malém*. Že všecka kultura začíná od umění, jak podati ruku, jak udeřiti, jak jíti a se strojiti, jak pozdraviti, jak minouti. Že u spisovatele všecka kultura začíná od umění, jak *složiti větu, a že spisovatel, který nerozumí stylu věty, nemá právo mluvit o stylu — města*.

O oláze stylové a kulturní poctivosti a jednotnosti šlo.

O poznání a vědomí, že v kultuře a umění není maličkostí, nepatrností a náhodností, že jest zákonná souvislost rytmu, která se prozrazuje stejně ve vysoko sklenutém oblouku myšlenkové stavby jako v několika taktech náladové improvisace.

Děkuji „Volným směrům“, že pochopily souvislost mojí, zdánlivě úzké a odborné, kampaně se svým širokým uměleckým a kulturním programem a dopřály mi k ní místa.

17. VI. 1902

Odvaha — k pomluvě

K. M. Čapkovi

V dubnu, před výstavou Rodinovou, požádali mne pánové z „Volných směrů“ o *úvodní slovo* ke katalogu, který připravovali.

Úkol takového úvodu byl mi jasný: měl jsem osvětlit *nejširšímu obecnstvu*, těm nějakým deseti tisícům návštěvníků, význam výstavy, přiblížit jim genia Rodinova, dáti jim hledisko, odkud se mají dívat na toto divadlo.

K tomu účelu musil jsem podati charakteristiku Rodinova genia *v nejprostších*